

wist alleen kwartiermeester C. de Wolf het barre avontuur, na ruim dertig uur zwemmen, te overleven. De laatste vermiste die werd teruggevonden was de O16, in november van 1995. Inmiddels hebben Nederlandse duikers vorige maand ook de definitieve positie vastgesteld van de O20. Deze ging op 19 december 1941 verloren in de Golf van Siam, na een gevecht met de Japanse torpedobootjager *Uranami*. Van de 39 koppige bemanning lieten zeven personen het leven. Hermsen hoopt dat de laatste twee nog niet opgespoorde onderzeeboten vóór de honderdste verjaardag van 'zijn' dienst ook terecht zijn. De eveneens in de Zuid-Chinese Zee verdwenen K-XVI, die op eerste kerstdag van 1941 door een Japanse onderzeeër werd getorpedeerd. En de O13, die ergens op de bodem van de Noordzee moet liggen, Joost mag weten waar.

Rust inbouwen

Buiten het vinden van beide wrakken, heeft de commandant Onderzeedienst nog wel wat plannen voor de toekomst. 'Rust voor het personeel', geeft hij als hoogste prioriteit. 'Daar hoort bij dat ik mijn vacatures gevuld wil zien. De instroom is momenteel goed, dus ik verwacht dat het gaat lukken. Ik hoop verder dat de uitstroom van onderofficieren terugloopt. Bij de Onderzeedienst werkt over het algemeen heel goed gekwalificeerd personeel, bovengemiddeld in ieder geval. En goede lui zijn natuurlijk moeilijker vast te houden. Ik begrijp ook best dat het thuisfront door de veelvuldige afwezigheid van de heer des huizes begint op te spelen en zegt: "Nou is het mooi geweest". Gemiddeld is per jaar een bemanningslid rond de 160 dagen weg, sommigen zelfs meer. We willen dan ook het lopende jaar wat rust inbouwen, zodat er ruimte ontstaat om verlof op te nemen of functionele loopbaancursussen te volgen. Maar ook dat er meer tijd overblijft om onderhoud te plegen. Een schip moet ordentelijk zijn voorbereid op het komende vertrek. Door de drukke programma's, zoals afgelopen jaar, komt het daar niet altijd van. Een en ander houdt in dat het varen duidelijk afneemt, dat is althans mijn voornemen. Want al die re-

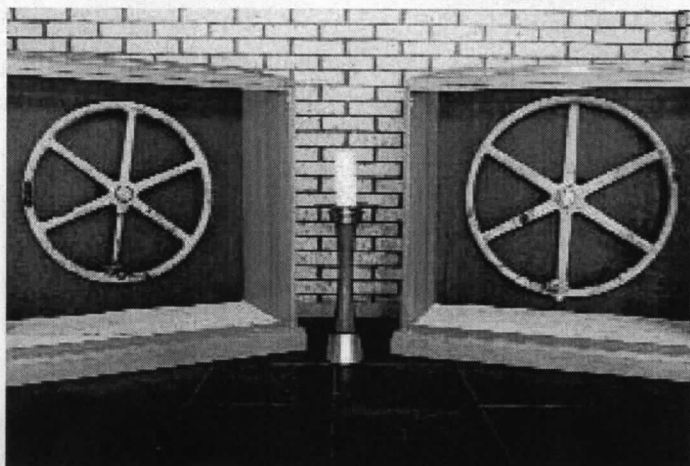

Relikwieën met elk een eigen verhaal.

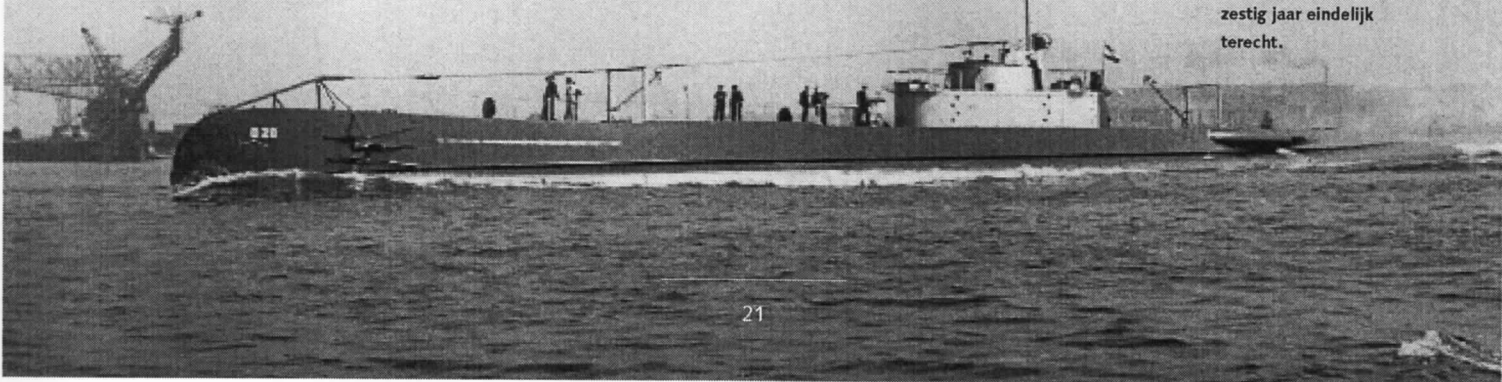
zen zo dicht op elkaar, nee. Zo komen mijn mensen niet aan rust toe, gaan ze alweer vermoeid naar zee.' Daar hoort natuurlijk wel de kanttekening bij dat de marine deel uitmaakt van een militaire organisatie, die door de politiek wordt ingezet. 'Toch moet je doen wat je zegt', meent Hermsen. 'Voor zover mogelijk kom ik mijn belofte na. Dat is de enige manier om uit de neergaande spiraal te geraken.'

Vrouwen

'Vooral nog loopt het lekker met de planning', weet luitenant-ter-zee 2 OC Ton Schouten van Operatiën te melden. 'Een boot is bezig met opwerken, een gaat er met het Eskader mee, de derde staat gepland voor de Verenigde Staten en de vierde ligt heel 2003 in onderhoud. En het torpedowerkschip *Mercurus* wordt ook veelvuldig ingezet.' Hermsen: 'We proberen een uitgebalanceerd programma neer te zetten, zodat we in elk geval de belangrijkste dingen blijven doen. Bijvoorbeeld samenwerken met de bovenwatervloot tijdens eskaderoperaties en het oefenen met het lanceren van torpedo's. Al met al moet het een rooster worden waarmee zowel de Commandant Zeemacht Nederland als het personeel, 335 mannen en vrouwen, tevreden is. Vrouwen? Ja, maar die varen niet. De commissie Gelijke Behandeling accepteert die schijnbare discriminatie op grond van het ontbreken van gescheiden sanitaire voorzieningen aan boord. Aanpassen van de huidige klasse zou te veel kosten. Bij een eventuele nieuwbouw verandert de situatie echter en wordt de marine geacht er rekening mee te houden.' Dat is voorlopig echter niet aan de orde en het ziet er dus naar uit dat de Onderzeedienst ook op de honderdste verjaardag het enige nog vrouwvrije marineonderdeel zal zijn. Maar zeg nooit nooit. Zelfs de mariniers hebben immers een dame binnen de gelederen, al is het dan bij de kapel. ●

Stuurwielen van de in de Zuid-Chinese zee gezonken KXVII (L) en de O16 die in hetzelfde gebied op een mijn liep.

De O20, na ruim zestig jaar eindelijk terecht.